

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ROZPAD HEGELOVY ŠKOLY, MLADOHEGELOVCI

Po Hegelově smrti se jeho žáci se štěpí v reakci na myšlenky Hegelova žáka Davida Friedricha Strausse na **starohegelovce** (politicky konzervativní hegelovské syntézy náboženství a filozofie) a **mladohegelovce** (politicky liberální, levicovní, vycházeli hlavně z Hegelovy dialektické metody, hledají způsob, jak nově vyložit Hegelův systém, docházejí k materialismu a k nutnosti revolučních změn ve společnosti).

David Friedrich Strauss

(1808-1874); mladohegelovec, , představitel tzv. „historické kritiky“ v teologii

Dílo: „**Život Ježíšův**“ (1835)

- odmítá historickou pravdivost evangelií (rozpory - evangelia nejsou historické prameny) novozákonní texty mají charakter mýtů
- vyznává dějinný panteismus: ztotožnění Boha a Božího zjevení s vývojovým pohybem lidstva

Ludwig Feuerbach

(1804-1872); mladohegelovec, filozofie a teologie v Berlíně u Hegela, univerzitní učitel v Erlangen, jeho kritika náboženství měla přímý zásadní vliv na Karla Marxe

Dílo: „**Podstata křesťanství**“ (1841)

- náboženství je pouze projekcí lidské touhy po štěstí: člověk před sebe projikuje své podstatné vlastnosti jako neomezené ideály, a vytváří tak bohy
- náboženství má ambivalentní důsledky: mobilizuje k ideálu, ale i odcizuje
- čím jsou tyto projikované bytosti dokonalejší, tím více se dostává člověk se svým vlastním reálným životem do pozice nedokonalého, neúplného, závislého:
„*Aby byl Bůh obohacen, musí být člověk ochuzen.*“
- teologie = antropologie: popření tradičního Boha = návrat k autentickému konkrétnímu člověku v jeho pozemském určení

„Člověk věří v bohy nejen proto, že je nadán fantazií a citem, nýbrž také proto, že pudově touží po štěstí. ... Čím není, avšak čím si být přeje, to si ředtvuje ve svých bozích jako skutečné; bohové jsou lidská přání myšlená jako realita a proměněná ve skutečné bytosti. ... Kdyby člověk neměl žádná přání, neměl by ani při své fantazii a citu žádné bohy. Kolik různých přání, tolik různých bohů a tolik různých přání, kolik různých lidí. ...

Nešlo již o bytí či nebytí boha, nýbrž o bytí či nebytí člověka; ne o to, zda je bůh stejné či odlišné podstaty s námi – nýbrž o to, zda jsme my lidé navzájem rovni či nikoli; ne o to, zda a jak požíváme v chlebu tělo Páně – nýbrž o to, abychom měli chléb pro vlastní tělo; ne o to,

abychom bohu dávali. co je božího, a císaři, co je císaře – nýbrž o to, abychom člověku dali konečně to, co je člověka. “

Podstata křesťanství

KARL MARX

Život a dílo

(1818-1883) Lze ho zařadit mezi mladohegelovce. Narozen v Trevíru, syn advokáta, studia práv a filozofie v Bonnu a Berlíně. Akademická kariéra pro levicové postoje znemožněna, novinář: 1842 Rýnské noviny, 1843 Paříž na protest proti cenzuře, odtud vypovězen, Brusel a setkání s **Friedrichem Engelsem** (1820-1895) synem textilního továrníka, který Marxe podporoval spoluprací i finančně. Vydali spolu „**Německou ideologii**“ 1845, kde je převzata Feuerbachova kritika náboženství, a „**Komunistický manifest**“ 1848. R. 1848 se Marx vrací a vydává Nové rýnské noviny, po ztroskotání revoluce vypovězen, žije v **Anglii** a věnuje se vědecké práci a organizaci dělnického hnutí, přičemž studuje anglickou ekonomickou teorii a hospodářské poměry, „**Kritika politické ekonomie**“ 1859, „**Kapitál** I. díl“ 1867, „**Kapitál** II. a III. díl“ 1885 a 1894 vydal Engels, 1864 založena první mezinárodní dělnická organizace – **první Internacionála**, svým dílem k ní přispěli právě Marx s Engelsem.

Zdroje

1. Německá klasická filozofie:

- Hegel – dialektika
- Feuerbach – materialismus, kritika náboženství

2. Utopický socialismus (podle Morovy „Utopie“): socialistické myšlenky (společné vlastnictví,...), ale ne revoluce; např.

- Claude Henri Saint-Simon (1771-1825)
- Charles Fourier (1772-1837)
- Robert Owen (1771-1858)

3. Klasická anglická politická ekonomie:

- Adam Smith (1723-1790): dělba práce – zdroj bohatství
- David Ricardo (1772-1823): pracovní teorie hodnoty

Dialektický materialismus (ontologie a epistemologie)

„Pro Hegela je proces myšlení, jež dokonce pod jménem ideje proměňuje v samostatný subjekt, tvůrcem skutečného. U mne naopak není ideálno nic jiného než materiálně přenesené do lidské hlavy a v ní přetvořené. “

Prvotní je hmota, vědomí je druhotné. Jedinou realitou/bytím je hmota. Vědomí/duch není nic samostatně existujícího, je to pouhý vedlejší produkt hmotných procesů. Všechny hmotné procesy mají charakter vývoje a **dialektického střetání protikladů**.

Tento vývoj se odehrává podle tří zákonů (Engels):

- 1. Zákon jednoty a boje protikladů** (např. pán a otrok, muž a žena, buržoazie a proletariát)
- 2. Zákon přechodu kvantity v kvalitu** (náhlý skok ve vývoji, např. revoluce)
- 3. Zákon negace negace** (každý jev působením vnitřních rozporných sil produkuje svůj protiklad)

„Ječmenné zrna padne do půdy a je zde zničeno (negováno). Z něj vyklíčí rostlina a z její negace, odumření, opět vznikne zrna, ovšem na vyšší rovině, neboť je mnohokrát zmnoženo.“ (negace negace)

„V zrně do sebe zasahují protiklady zrna – rostlina a navzájem se ruší.“ (jednota a boj protikladů)

„Změna kvantity (zde v počtu buněk) je předpokladem proměny v něco kvalitativně odlišného – semene v rostlinu.“ (přechod kvantity v kvalitu)

Epistemologicky se marxismus přibližuje jednoduchému empirismu: ve vědomí se odrážejí smyslové vjemy z předmětů a uspořádávají se na základě asociace (slučování podle podobnosti) a generalizace (zobecnování).

Historický materialismus (sociologická a ekonomická aplikace)

a) **Společenské bytí = materiální, ekonomická základna** - jediná **realita** tvořená :

- 1. výrobními silami (VS):** výr.prostředky (VP - suroviny, energie, stroje, haly atd.), pracovní síly (PS - dělník je nucen ji prodávat, aby přežil)
 - 2. výrobními vztahy (VV):** vztahy lidí ve výrobě, určené jejich vztahem k VP, tedy vlastník nebo pracující
- S rozvojem VS by se měly měnit i VV (v kapitalismu společenské výrobě by mělo odpovídat společenské vlastnictví VP a rovné rozdělování zisku).
 - Tato změna však neprobíhá plynule (naopak v kapitalismu vlastník VP nepracuje, a proletář prodává svou PS k výrobě, vlastník mu však dává jen tolik, aby mohl regenerovat svou PS a uživit svou rodinu, a větší část proletářem vytvořené hodnoty (tzv. nadhodnoty) si ponechá).
 - VV se mění **revolucí**. Pokroková třída proletářů svrhne reakční třídu buržoazii a nastolí společenské vlastnictví VP. Nastane beztrždní společnost, odpadne vykořisťování a odcizení, člověk se bude rozvíjet podle své svobody.

b) **Společenské vědomí = nadstavba** - jen **obraz**, vedlejší produkt základny, **ne realita**

- nazývá se též **ideologie** (morálka, stát, právo, náboženství, umění, ...): jejím ztělesněním je konkrétní společensko-ekonomická formace. Je výrazem VS a VV. Má tendenci se uchovávat navzdory změně podmínek výroby.

- Za ideálního stavu komunismu úplně zmizí. (Lenin ji chápe jako něco pozitivního, jakožto ideologie proletariátu slouží proletariátu a je nástrojem revolučních změn a nápravy společnosti).

DALŠÍ VÝVOJ MARXISMU

1. „Revizionismus“ sociálně demokratických stran

- náprava poměrů parlamentní cestou, odmítání revolučního násilí

2. Marxismus-leninismus Sovětského svazu a jeho satelitů

- **Vladimir Iljič Uljanov - Lenin** (1870-1924): teorie proletářské revoluce, rozpracovávání strategií politického boje v dalších zemích, upevňování komunistické nadvlády - není to filozofické myšlení, chybí zde svoboda bádání a kritický odstup od vlastních tezí

3. Kritická teorie společnosti, neomarxismus

- západní filozofické myšlení po roce 1960
- všímá si především tematiky odcizení
- zástupce najdete u novodobých směrů - existencialismus, postmoderna

Seznam zdrojů:

ANZENBACHER A. *Úvod do filosofie*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 377 s. ISBN 80-7178-804-X.

BLECHA I. *Filosofie*. 4. oprav. a rozšíř. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. 279 s. ISBN 80-7182-147-0.

CORETH E., EHLEN P., SCHMIDT J. *Filosofie 19. století*. 1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s.r.o., 2003, 224 s. ISBN 80-7182-157-8.

CORETH E., EHLEN P., HAEFFNER G., RICKEN F. *Filosofie 20. století*. 1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s.r.o., 2006, 256 s. ISBN 80-7182-209-4.

Filosofický slovník. 2. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998. 463 s. ISBN 80-7182-064-4.

HALADA J., GEUSS A. *Čítanka z dějin filozofie*. 1. vyd. Praha : Mladá Fronta, 1978, 472 s.

HÖFFDING H., KRÁL J. *Přehledné dějiny filosofie*. 2. vyd. Praha : Nakladatelství České grafické unie a. s., 1947, 346 s.

KUNZMANN P., BURKARD F. P., WIEDMANN F. *Encyklopedický atlas filosofie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidových novin, 2001, 265 s. ISBN 80-7106-339-8

MAREK F., ZAPLETAL Š. *Filosofická čítanka*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1971, 392 s.

MĚŠŤÁNEK T. *Filozofie pro 4. ročník středních škol*. 2. vyd. Praha : Tripolia 2005.126 s. ISBN 80-86448-32-0

STÖRIG H. J. *Malé dějiny filozofie*. 3. vyd. Praha : Zvon, 1993, 559 s. ISBN 80-7113-058-3.